

Private graven in de Thebaanse koninklijke necropolis ten tijde van de 18^e dynastie

Daniel Soliman

De wereldberoemde koninklijke necropolis van het Nieuwe Rijk bevindt zich in het gebergte dat we vandaag kennen als de Vallei der Koningen en de Vallei der Koninginnen. Het gebied staat natuurlijk bekend om de indrukwekkende koninklijke graven zoals dat van Toetanchamon of dat van Nefertari. Toch werden er ook tombes voor niet-koninklijke individuen aangelegd in de necropolis, met name in de 18^e dynastie. Dit artikel bespreekt de bekendste private graven uit die periode.

Joeja en Toeja: KV 46

KV 46 is een ongedecoreerd graf waarin Joeja en Toeja werden begraven. Zij waren de ouders van koningin Tiye, vrouw van Amenhotep III. De tombe werd waarschijnlijk niet lang na de begrafenis open gebroken om enkele vazen met zalven en olieën te roven, en ook tijdens de 20^e dynastie werd het graf geopend. Toch werd het graf in 1905 bijna volledig intact teruggevonden. Joeja was een hoge ambtenaar met als titels onder andere Koninklijke Zegeldrager en Opzichter van de cavalerie. Joeja wordt onder andere beschreven met een titel die, letterlijk vertaald, ‘Sieraad van de koning’ betekent. De functie die bij de titel hoort is die van opvoedster van de kinderen van de koning.

Maiherperi: KV 36

Een ander zeer bekend graf is KV 36, de tombe van Maiherperi, een hoogwaardigheidsbekleder die waarschijnlijk ten tijde van de regeringen van Hatsjepsot en Thoetmosis III leefde. Ook dit graf is volledig ongedecoreerd. In het graf werd het gemummificeerde lichaam van Maiherperi teruggevonden, alsmede een groot deel van zijn grafinventaris. Daartoe behoort ook het Dodenboek van Maiherperi waarin hij niet afgebeeld wordt met de gebruikelijke rood-bruine kleur, maar met een donkerbruine huidskleur. Er wordt daarom wel gedacht dat Maiherperi oorspronkelijk uit Nubië kwam. Maiherperi was een zogenaamde Waaierdrager aan de rechter zijde van de koning, maar wordt ook omschreven als een kind van de *kap*, een instituut aan het hof waar jonge prinses en een selecte groep kinderen van hoge ambtenaren werden opgevoed en onderwezen.

Amenemope genaamd Païry: KV 48

KV 48 is eveneens een ongedecoreerd graf. Het wordt toegewezen aan Amenemope (bijnaam Païry), de man die onder Amenhotep II de vizier van zuid-Egypte was. KV 48 werd leeggeroofd ontdekt, maar houten shabtis en stukken met funeraire teksten beschreven linnen werden er wel teruggevonden, en zijn gewijd aan deze Amenemope. De aanwezigheid van de vizier in de Vallei der Koningen is opvallend, want van dezelfde man kennen we een ander graf. Dit graf (TT 29) bevindt zich in de nabijgelegen private necropolis van Sheikh Abd el-Qurna. Het lijkt er dus op dat er twee graven voor de vizier zijn gebouwd. De neef van Amenemope was de bekende burgemeester van Thebe, Sennefer, die we verderop nog een keer tegen zullen komen. Amenemope's vrouw heette Weretmaatf en was een ‘Sieraad van de koning’.

Sat-re Inet: KV 60

In het geplunderde graf KV 60 (ongedecoreerd) werd een houten lijkstaf gevonden met het gemummificeerde lichaam van een vrouw. De lijkstaf is beschreven voor Sat-re Inet, Grote min. Deze vrouw was verantwoordelijk voor de voeding van kinderen aan het koninklijke hof, en waarschijnlijk was Hatsjepsot een van haar zogen. De hechte band tussen deze farao en Sat-re Inet blijkt uit een beeld dat Hatsjepsot voor haar min liet plaatsen in Deir el-Bahari. Aangezien Sat-re Inet's lijkstaf in KV 60 werd gevonden, is dat graf waarschijnlijk voor haar gebruikt.

Senetnay en Sennefer: KV 42

In de buurt van graf KV 42 ontdekte Howard Carter een funderingsdepot met objecten die waren beschreven voor Hatsjepsot-Meryt-Re, de gemalin van Thotmosis III (niet te verwarren met de bekende vrouwelijke farao). Het lijkt er daarom op dat KV 42 (oorspronkelijk) bedoeld was voor Hatsjepsot-Meryt-Re. Echter, in het geplunderde graf zijn canopische vazen en dummyvazen teruggevonden met daarop de namen van de eerdergenoemde burgemeester Sennefer en zijn vrouw Senetnay. Daarom is het mogelijk dat zij in KV 42 te ruste werden gelegd. Dit zou echter merkwaardig zijn, omdat we van Sennefer en zijn vrouw een ander graf kennen: TT 96 in Sheikh Abd el-Qurna. We weten dus niet zeker waar het paar daadwerkelijk werd begraven. Wel weten we dat Sennefer de zoon was Ahmose Humay, de Koninklijke opvoeder die waarschijnlijk actief was aan het hof van Amenhotep I. Senetnay droeg de titel 'Sieraad van de koning' en was ook een Koninklijke min.

Baketre: KV 42

Naast de objecten die aan Sennefer en Senetnay toebehoorden trof Carter in KV 42 ook een canopische vaas en een albasten tafeltje aan die beiden gewijd waren aan Baketre, een 'Sieraad van de koning'. Zij werd dus zeer waarschijnlijk in de Vallei der Koningen begraven, mogelijk ook in KV 42. We kennen deze Baketre niet uit andere bronnen, maar Elizabeth Thomas deed in 1966 de suggestie dat zij misschien dezelfde persoon is als de vrouw genaamd Baky die dezelfde titel droeg. Van Baky weten we dat ze ook een koninklijke min was. Als deze gelijkstelling correct is, is de attestatie van Baketre/Baky in de Vallei der Koningen opmerkelijk, want in Sheikh Abd el-Qurna bevindt zich een graf (TT 85) dat voor Baky en haar man Amenemheb (bijgenaamd Mahu) werd gebouwd. Amenemheb was een adjudant in het leger, en groeide als kind van de *kap*. Toch is er nog een andere aanwijzing dat hij samen met Baketre/Baky in de Vallei der Koningen werd begraven. We kennen namelijk een houten lijkstaf die uit de 18^e dynastie dateert en die beschreven is met de naam van een niet-koninklijke vrouw: Baket. Deze lijkstaf werd gevonden in de cachette van Deir el-Bahari (DB 320) waarin zich de mummies bevonden van een groot aantal koningen die in de Vallei der Koningen waren begraven. Uit dezelfde cachette komen ook fragmenten van een ongedateerde, houten lijkstaf waarop de naam staat van een schrijver Mahu. Zijn dit dezelfde personen die we kennen van graf TT 85? Die vraag kan niet met zekerheid beantwoord worden.

Weserhat: KV 45

In het ongedecoreerde, geplunderde graf KV 45 werden aardewerken scherven ontdekt die gedateerd zijn in de periode Thotmoses IV – Amenhotep III. Daarnaast bevatte het graf

fragmenten van canopische vazen die beschreven zijn met de naam en titels van Weserhat. Hij was een priester en Opzichter van de velden van Amon in de tweede helft van het Nieuwe Rijk, en KV 45 is dus zeer waarschijnlijk zijn graf. Verschillende onderzoekers, waaronder Howard Carter en Elizabeth Thomas, hebben geopperd dat deze Weserhat dezelfde persoon is als de eigenaar van graf TT 56 in Sheikh Abd el-Qurna. Deze theorie is niet door iedereen geaccepteerd, want de titels van de Weserhat uit KV 45 komen niet overeen met de Weserhat van TT 56. In dat graf wordt Weserhat namelijk ondermeer een Koninklijke schrijver, Opzichter van de koeien [van Amon], en Kind van de *kap* genoemd.

Iyemhotep: QV 46

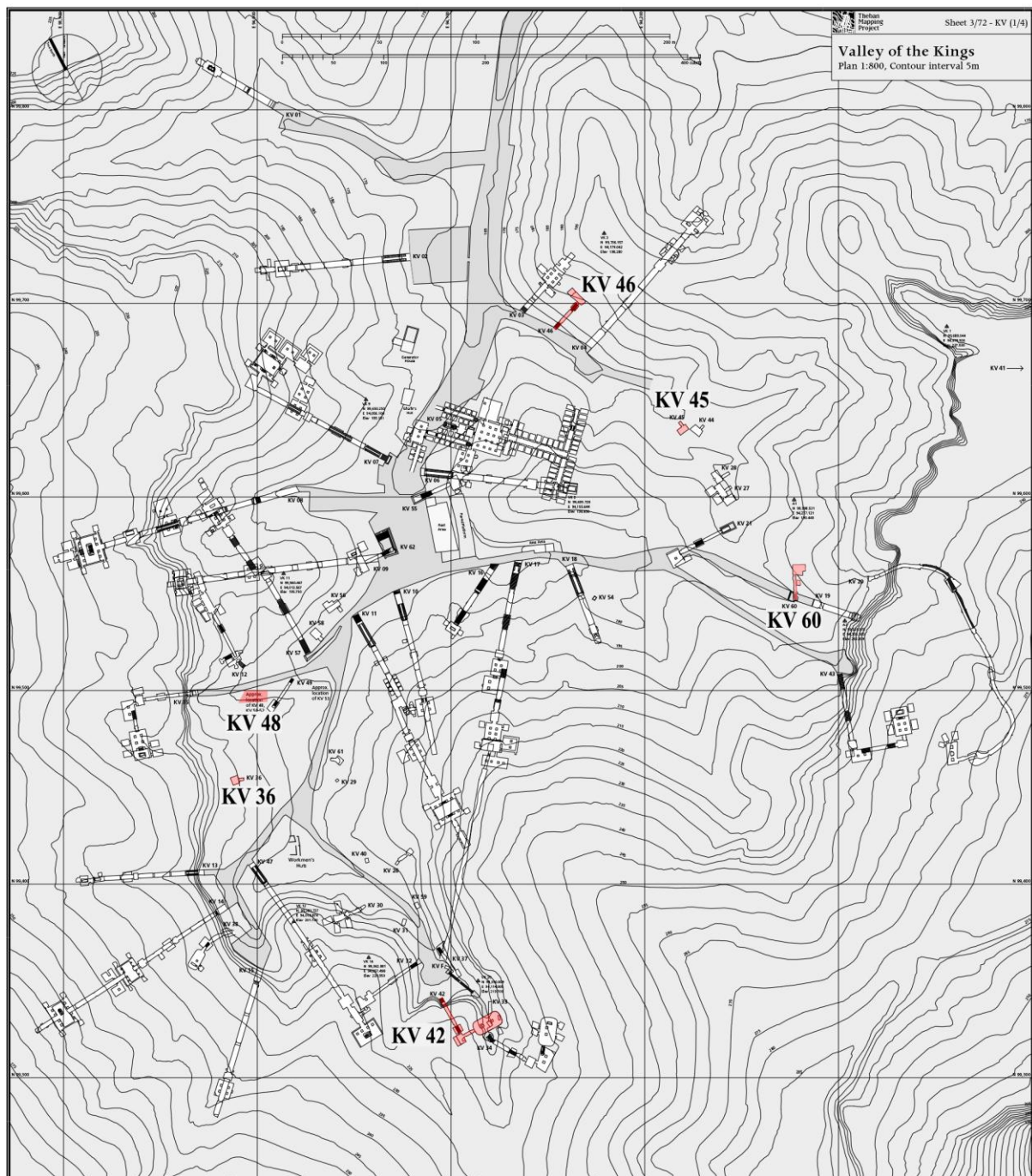
We verplaatsen ons ten slotte van de Vallei der Koningen naar de nabij gelegen Vallei der Koninginnen. Er is bewijs dat ook hier niet-koninklijke individuen werden begraven. Graf QV 46 is toe te schrijven aan de vizier Iyemhotep. Het graf dat geplunderd werd teruggevonden is niet gedecoreerd, en bestaat uit een schacht en enkele kamer. Het gemummificeerde lichaam van Iyemhotep werd in het graf ontdekt, samen met enkele objecten die deel uitmaakten van de originele grafinhoud. De vizier Iyemhotep is ook geattesteerd in de ‘dodentempel’ van prins Wadjmose, een zoon van Thoetmozes I. Iyemhotep wordt daar genoemd met de titel Koninklijke opvoeder. Het is dus waarschijnlijk dat hij direct betrokken was bij de opvoeding van prins Wadjmose.

Koninklijke jeugd

Het zal de lezer zijn opgevallen dat de niet-koninklijke personen die voorkomen in de koninklijke necropolis een bepaald kenmerk gemeen hebben: er is altijd een connectie met de opvoeding van de koninklijke kinderen. Sommigen werden samen met een prins groot gebracht in de *kap*, anderen waren verantwoordelijk voor de voeding van de prins als min, terwijl opvoeders en opvoedsters (‘sieraden van de koning’) de koninklijke kinderen waarschijnlijk onderwezen. Als we Baketre identificeren als Baky, vrouw van Amenemheb, wordt haar link met de koninklijke kinderen alleen meer sterker aangezien Amenemheb een kind van de *kap* was. Zo ook de gelijkstelling van de Weserhat uit KV 45 met de Weserhat van TT 56, eveneens een kind van de *kap*. Zoals egyptologen al opmerkten lijkt het er dus op dat in de 18^e dynastie niet zo zeer een hoog en belangrijk ambt toegang tot de koninklijke necropolis bood, maar eerder het spelen van een grote rol in de jeugd van koninklijke kinderen.

Twee graven

Zoals gezegd weten we van Amenemope en van Sennefer en Senetnay dat ze naast een begrafenis in de Vallei der Koningen een graf in Sheikh Abd el-Qurna bezatten. Accepteert men de gelijkstellingen van de Weserhats en van Baketre/Baky, dan zijn dat nog eens twee instanties van personen met twee graven. Dat is geen uniek fenomeen in het oude Egypte, maar de exacte aard van de dubbele graven is nog niet duidelijk. Volgens een theorie van Peter Dorman moeten de andere niet-koninklijke individuen in de Vallei der Koningen zoals Maiherperi ook een graf in Sheikh Abd el-Qurna hebben gehad, maar hier is geen bewijs voor. Hopelijk biedt toekomstig onderzoek meer inzicht in deze interessante kwestie, alsook in andere raadselachtige zaken. Waarom zijn de private graven systematisch ongedecoreerd? Welke andere personen werden in de koninklijke necropolis begraven, en waarom werd dit privilege andere individuen niet gegund? Voorlopig zwijgt het grafveld.

Kaart van het Dal der Koningen. In rood aangegeven de in dit artikel behandelde graven.